

szabályt sugalló goethei tanácsot az unoka tanulmányában Goethe kézírásában hasonmásban is olvashatjuk. Vajon megmaradt-e napjainkig is ez a fontos bölcsességet sugalló kézirat? Hol lehet Leopold Petz *album amicorum*?

CSISZÁR ATTILA | Ismeretlen (?) barokk szobor
Kapuváron

Csatkai Endre 1956-ban megjelent műemléki topográfiájából¹ sajnálatosan kimaradt a Rábaköz egyik legrégebbi szobrászati emléke, a kapuvári Ecce Homo-szobor² (1. kép).

---

¹ Csatkai Endre–Dercsényi Dezső (szerk.): Sopron és környéke műemlékei. Budapest, 1956². 538–540.

² Népi neve *Búsuló Isten*, *Kucorgó Isten*.

1. kép. A kapuvári Ecce Homo-szobor, 2009.

Az 1691-ben készült, méltatlanul elfeledett alkotásra a Rábaközi Múzeum akkori igazgatója, Faragó Sándor hívta fel a figyelmet.³ Cikkében közli a szobor rövid műleírását, valamint az elrontottnak vélt latin nyelvű feliratok egy rövid részletét. Megemlíti a környéken (Nagylózs, 1650; Hidegség, 1687; Fertőboz, 18. század második fele) található hasonló alkotásokat, azonban a szobor (műrészleteit tekintve) legközelebbi analógiájáról, a sárvári Krisztus-szoborról⁴ (2. kép) nem tesz

³ Faragó Sándor: Ismeretlen barokk szobor Kapuvár határában. SSz. 16. (1962), 363–364.

⁴ Draskovich Pál örököse, Draskovich Ádám 1695-ben a sárvári uradalom ráeső részét örökjogon eladta Esterházy Pálnak, aki akkorra már a másik részt is megszerezte Draskovich Pál özvegyétől. Esterházy Pál azonban nem sokáig volt Sárvár földesura. 1703-ban Draskovich Ádám és neje, Erbeville Borbála visszavásárolták az uradalmat (*Juhász Lajos*: Sárvár mezőváros viszálya a Draskovich grófokkal. In: Emlékkönyv Domanovszky Sándor születése hatvanadik fordulójának ünnepére. Budapest, 1937. 288–289; *Sinkovics István*: A mezőváros harca az uradalommal. In: Sárvár története. Sárvár, 2000. 221. [Magyar millennium 2000.] [a továbbiakban: Sárvár története 2000]). Gayer Mátyás az Esterházy család tisztartójaként

említést. Az utóbbi évek levéltári kutatásai során a szobor történetére vonatkozó adatok kerültek napvilágra, továbbá talapzatának feliratait is sikerült lefordítani,⁵ ami indokoltá teszi, hogy ismét foglalkozzunk a témával.

2. kép. A sárosvári Ecce Homo-szobor, 2009.

A német területről indult hitújítás hatása az 1520-as évektől jelentkezett hazánkban. Az ország főurai közül egyre többen kerültek kapcsolatba a főként szerzetesek és világi papok által terjesztett új tanításokkal. Sopron megye leghatalmasabb földesura, Nádasdy Tamás kevéssel az ágostai hitvallás (*Confessio Augustana*) felolvasása és az augsburgi vallásbéke (1530) után sárosvári udvarába

---

1691-ben Kapuváron, majd 1701-ben Sárosváron állítottott egy-egy szobrot. A két alkotás feltehetően egyazon kőfaragóműhely munkája. A sárosvári szoborról lásd: *Ernecz Ignác*: Tekintetes Sárosvár Szabad Város. Honismereti Híradó [Sárosvár], 5 (1974), 2. sz., 28; *Varga Mária*: A sárosvári Szent László-templom. Sárosvár, 1997. 70–71; *Dabóczi Dénes*: Sárosvár műemlékei és műemlék jellegű épületei. In. Sárosvár története 2000. 491–511., különösen: 497.

⁵ A latin szövegek rajza és értelmezése Kovács Zsóka munkája.

fogadta a reformáció első nagyhatású magyar terjesztőit, Sylvester Jánost és Dévai Bíró Mátyást. Birtokain a 16. század közepétől sorra tűntek fel az új tanokat hirdető prédikátorok. Nádasdy Tamás halála (1562) után protestáns szellemben nevelt fia, (II.) Ferenc támogatásával az evangélikus egyház kiépítette szervezetét, és 1576-ban megalapította a Sopron megyét is magában foglaló dunántúli egyházkerületét.⁶ Az 1570-es évek adóösszeírásai szerint a környék falvainak nagy részében katolikus plébános helyett evangélikus lelkészek látták el az isteni szolgálatot. A római katolikus egyház híveinek nagy részét elveszítette. Az 1580-as évekre Sopron vármegye lakossága jórészt protestánssá vált.

1643-ban (III.) Nádasdy Ferenc katolizált, és vele együtt a hatalmas Nádasdy domínium is visszatért a katolikus egyház kebelébe. Szinte azonnal megindult a protestáns lelkészek üldözése, a templomok, iskolák, temetők visszavétele. A lakosság áttérése azonban még évtizedekig eltartott.⁷

Az államvallássá lett katolicizmus térhódításával az egyházi építészet is virágkorát élte. Ebben a korszakban, 1680-ban került sor Kapuváron az első favázás, feltehetően tapasztott sövényfalú imaház felépítésére,⁸ a plébánia megalapítására, majd néhány évtizeddel később, 1718-ban az első „kötemplom” felszentelésére.⁹

A korra jellemző vallási türelmetlenség léghőre feltehetően sokakat arra indított, hogy anyagi erejüktől függően a katolikus egyházhoz való hűségének látható tanújelét adják. A nagyszabású egyházi épületek mellett megnőtt a szerényebb, fából vagy kőből emelt szakrális emlékek száma. A járványok, árvizek, embert és jószágot megtizedelő veszedelmek gyakran voltak inspirálói egyéni vagy közösségi fogadalmaknak, amelyeket szintén kápolnák építtetése, út menti szobrok és keresztek állíttatása követett. Ezen emlékek sorába tartozik a kapuvári Ecce Homo-szobor is, amely 1691-es felállításától a 19. század második feléig a mezőváros piacán, a vár előtti Nepomuki Szent János-szobor közelében

---

⁶ Payr Sándor: A dunántúli evangélikus egyházkerület története I–II. köt. Sopron, 1924, 56; Mollay Károly: Sopron vármegye vázlatos története. In: Csatkai–Dercsényi (szerk.) 1956. 72–73; Péter Katalin: A reformáció és a művelődés a 16. században. In: Magyarország története 1526–1686 (főszerk.: Pach Zsigmond Pál), 3/1. köt. Budapest, 1985. 506–514.

⁷ 1671-ben a Wesselényi féle összesküvésben részes Nádasdy Ferencet fej- és jószágvesztésre ítélték, kapuvári uradalma előbb kamarai kezelésbe, majd 1683-ban az udvarhú és buzgó katolikus Esterházy Pál nádor birtokába került.

⁸ A forrásokban „mísemendő ház”. Magyar Országos Levéltár, P108. Az Esterházy család hercegi ágának levéltára, Rep.65. Fasc.9. Kapuvár mezőváros urbárium, 1680.

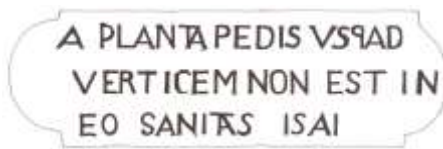
⁹ Győregyházmegyei Levéltár, Győri Püspöki Levéltár [=ELGyPL], Canonicae Visitationes, Kapuvár, 1697.

állt.¹⁰ Állíttatója, Gayer Mátyás provizor (tisztartó) és egy ismeretlen, György keresztnevű férfi.¹¹

A tagolt talapzaton álló pillér három oldalán Krisztus kízzatásának eszközei (Arma Christi), a pilléren a mezítelen, töviskoronás Krisztus ülő alakja látható. A talapzat vésett, majd feketével festett latin nyelvű feliratai sok ligatúrát tartalmaznak, a központozás hiányzik. Több esetben hiányzik a szóköz, és a helyszűke miatt előfordul a fele méretű betűvel vésett sorvég is. A betűk kvadrátbetűk, a Q sajátos, fordított P formájú. Néhány betű lekopott, nem festették át, a ligatúrák miatt több helyen hibás az átfestés. Mindegyik idézet a Vulgátából való.¹²

Előnézet:

A PLANTA PEDIS
VSQVAD
VERTICEM NON EST IN
EO SANITAS ISAI¹³

3. kép. Az előző oldal felső feliratmezeje (12x34 cm)

„A planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas.”

„Tetőtől talpig sehol sem ép.” (Ézsaiás 1.6.) (3. kép)

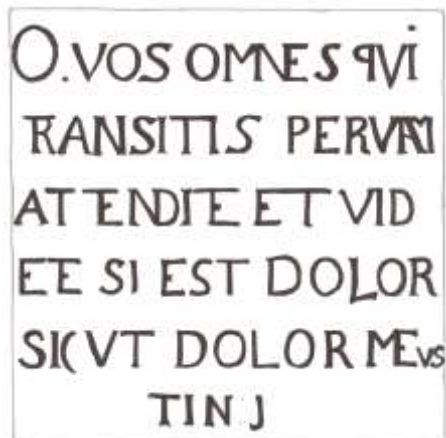
¹⁰ „Non procul a statua S. Joannis est altera lapidea Xti Salvatoris” (ELGyPL, Canonicae Visitationes, Kapuvár, 1830.) A következő, 1873. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv még e helyen említi. Későbbi helyére, az Osliba vezető mai országút mellé feltehetően a 19. század végén került. Az idők során erősen megrongálódott szobrot az 1985-ben elvégzett renoválás után a nagytemplom mellett állították fel újra.

¹¹ A néphagyomány szerint állíttatója „...ollan fillikeny vót a feleségire, hogy agyonverte. Ott meghót. És annak a tisztületire áll ott a kucorgó isten. Esz még a régi öregek mondták” (Csik Mária orsolyita apáca közlése, 1992.).

¹² A Vulgata szövegrészeket ld: [www. biblegateway.com](http://www.biblegateway.com); az idézetek fordítását a következő magyar Biblia-kiadásból vettem: Biblia. Szent István Társulat, Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1976.)

¹³ VSQVAD = usque ad; A feliratban lévő ligatúrák: TA, QVA, TA.

O. VOS OMNES QVI
TRANSITIS PER VIAM
ATTENDITE ET VID
ETE SI EST DOLOR
SICVT DOLOR MEVS
TIN J¹⁴

4. kép. Az elülső oldal alsó feliratmezeje (36x37 cm)

„O vos omnes, qui transitis per viam, attendite et videte: si est dolor similis sicut dolor meus?”

„Ó, ti mindnyájan, akik erre jártok az úton, nézzetek ide és lássátok: van-e oly fájdalom, mint az én fájdalmam?” (Jeremiás siralmi 1.12.) (4. kép)

A szobor bal oldalán:

NVM QVID REDDITVR
PROBONO MALVM
IERI 18.¹⁵

5. kép. A bal oldal felső feliratmezeje (12x34 cm)

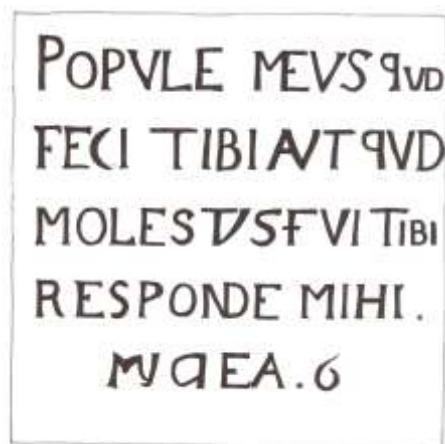
„Numquid redditur pro bono malum?”

„Vajon rosszal szokás-e fizetni a jóért?” (Jeremiás 18.20.) (5. kép)

¹⁴ Ligatúrák: MN, TR, IAM, TE, ME.

¹⁵ PROBONO = pro bono

POPULE MEUS QVD
FECI TIBI AVT QVD
MOLESTVS FVI TIBI
RESPONDE MIHI.
MYCEA. 6¹⁶

6. kép. A bal oldal alsó feliratmezeje (36x37 cm)

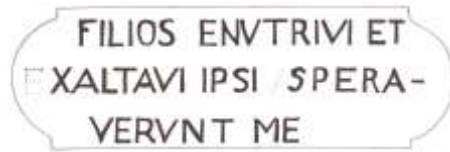
„Popule meus, quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? Responde mihi.”
„Népem! Mit vétettem neked? Mi eshetett nehezedre? Felelj nekem!” (Mikeás 6.3.)
(6. kép)

---

¹⁶ Ligatúrák: ME, A, QVD = quid, TV, ND; az alsó sorban az A betűnek csak a bal oldali szára látszik.

Jobb oldal:

FILIOS ENVTRIVI ET
XALTAVI IPSI SPERA-
VERVNT ME¹⁷

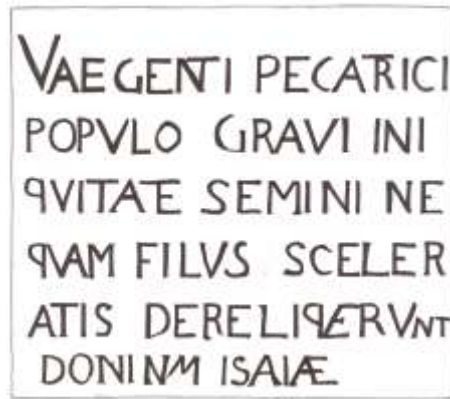

7. kép. A jobb oldal felső feliratmezeje (12x34 cm)

„Filius enutrivi, et exaltavi; ipsi autem spreverunt me.”

„Fiakat neveltem, és naggyá tettem őket, ők mégis hűtlenné váltak.” (Ézsaiás 1.2.)
(7. kép)

VAE GENTI PECCATRICI
POPVLO GRAVI INI
QVITAE SEMINI NE
QVAM FILVS SCELER
ATIS DERELIQVERVNT
DONINVM ISAIÆ¹⁸

8. kép. A jobb oldal alsó feliratmezeje (36x37 cm)

„Vae genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis!
Deliquerunt Dominum!”

„Lám, a bűnös nemzet, a gonoszsággal terhelt nép! Gonosztevők nemzedéke,
elvetemült fiak! Elhagyták az Urat.” (Ézsaiás 1.4.) (8. kép)

¹⁷ A 2. sor elején az E betű törlődött, de a nyomai halványan látszanak; a sor második felében szövegromlás látható, az eredeti betűk nagyon halványan látszanak: a jelenleg látható „speraverunt me”: „reménykednek bennem” helyett álltak eredetileg az „autem spreverunt me” „megvetettek engem” szavak.

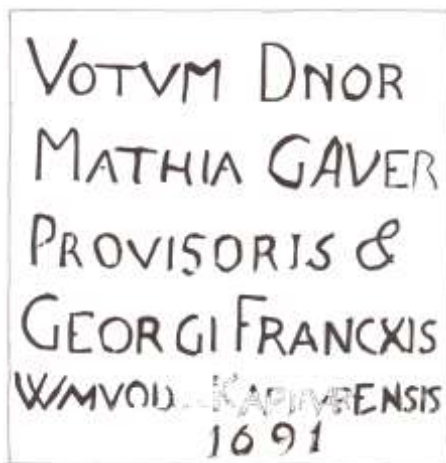
¹⁸ Ligatúrák: NT, TR, TE, VA, QVE, NVM, AE. Szövegromlás a negyedik sorban: FILVS helyett FILIIS (vagy FILYS), és az utolsó sorban: DOMINVM helyett DONINVM állt.

Hátsó oldal:

A felső mezőben nincs felirat.

VOTVM DNOR
MATHIA GAVER
PROVISORIS &
GEORGI FRANXCIS
WMVOD
KAPUVARENSIS
1691

9. kép. A hátsó oldal alsó feliratmezeje (36x37 cm)

Valószínűleg:

Votum d[omi]nor[um] Mathia[e] Gayer¹⁹ provisoris et Georgi[i] Franc[...]
Kapuvarensis 1691.

Gayer Mátyás provizor és kapuvári [...] György urak fogadalmi ajándéka [...] 1691. (9. kép)

---

¹⁹ A sárvári szobor talapzatán ugyanazok a szövegek szerepelnek, mint a kapuvárin, ugyanolyan párosítással, kevesebb ligatúrával, és más, de hasonló jellegű átfestési betűhibákkal, az állítató neve azonban itt feltehetőleg helyesen: Matthias Gayer, tehát Gayer Mátyás és nem „Gaver”, ahogy a kapuvárin látszik. Votum domini Matthiae Gayer Provisoris Sarvariensis et consortis suae Elisabethae Szundi ...rem Salvatoris Sui Domini Jesu Christi Anno 1701 Gayer Mátyás sárvári provizor és felesége, Szundi Erzsébet fogadalmi ajándéka Megváltójuknak, az Úr Jézus Krisztusnak [tiszteletére], 1701-ben.